

А. Зубко, С. Одайник

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРАКТИКУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасні технології стали невід'ємною частиною життя людства, тому їх необхідно впроваджувати в українську освіту, використовуючи новітні концепції та великі можливості мережі Інтернету.

Бажання українських педагогів іти в ногу з часом, бути конкурентоспроможними, удосконалювати свої професійні навички все сильніше стимулює їх до здобуття післядипломної освіти. Компетентність, відповідальність, здатність здійснювати професійну діяльність на рівні міжнародних стандартів та готовність до постійного професійного зростання – це ті якості, що характеризують сучасного педагога. Тому особливої актуальності набуває проблема визначення ролі системи післядипломної педагогічної освіти в цьому процесі.

Нині діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти спрямовано на роботу з науково-педагогічними та педагогічними працівниками, досягнення збалансованості між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці, істотне поліпшення науково-методичного забезпечення процесу навчання, упровадження інноваційних концепцій і технологій.

Водночас післядипломна педагогічна освіта, як система навчання дорослих, зможе бути ефективною лише за умов, якщо вона спиратиметься на найголовніший принцип – оперативно і максимально повно забезпечувати потреби як суспільства, так і окремих громадян.

У системі післядипломної педагогічної освіти сьогодні відбувається активний пошук нових підходів, форм і методів роботи. Стратегія роботи такої системи полягає в тому, що провідним напрямом її діяльності вважається не стільки, власне, функціонування, скільки розвиток системи освіти в цілому. Це передбачає зміну ретрансляційних завдань на

дослідницькі, спрямування роботи на виявлення освітніх потреб, вивчення специфіки освітніх процесів у системі освіти, супроводження реформування загальної середньої освіти [10].

Педагогічні інновації пов'язані сьогодні з упровадженням інноваційних, інформаційних та інтерактивних технологій навчання, що перетворюють учителів на активних учасників навчального процесу у закладах післядипломної педагогічної освіти.

Мета статті – розгляд питання доцільності запровадження інноваційних та інформаційних технологій навчання в практику діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти, теоретичне обґрунтування потреби в здійсненні дистанційного навчання закладами післядипломної педагогічної освіти для оновлення та вдосконалення роботи освітньої галузі.

Питанням підвищення кваліфікації вчителів приділено значну увагу в монографіях багатьох учених (це зокрема, В. Боднар, Н. Клокар, С. Крисюк, В. Маслов, В. Олійник, Н. Протасова, П. Худоминський), розкрито роль закладу післядипломної педагогічної освіти в модернізації змісту освіти в Україні (Л. Даниленко, Н. Клокар, М. Лапенко, Л. Покроєва та ін.), визначено особливості процесу навчання в системі післядипломної педагогічної освіти (Л. Гончаренко, В. Жерносек, А. Зубко, М. Красовицький, Т. Сущенко та ін.).

Вагомий внесок у розвиток теорії інноваційних технологій навчання, зокрема в системі післядипломної педагогічної освіти, зробили Ю. Бабанський, В. Беспалько, П. Гальперін, Л. Даниленко, Л. Зоріна, І. Зязюн, М. Кларін, Н. Коломинський, Е. Коротов, В. Луговий, Н. Протасова, В. Пуцов, І. Раченко, Н. Тализіна, О. Тонконога, М. Шкіль та ін. Питання дистанційної освіти, її актуальність, запровадження та принципи розглядали як вітчизняні вчені, так і науковці інших країн: Е. Кларк, І. Кулага, В. Кухаренко, О. Малярчук, В. Олійник, Є. Полат, Б. Шуневич та інші дослідники. Проблеми застосування інформаційних технологій в управлінні навчальними закладами розглядаються в наукових працях В. Бикова, Л. Даниленко, Л. Калініної, В. Лапінського, В. Маслова та ін.

Важливе місце в системі неперервної освіти посідає післядипломна педагогічна освіта, що створює умови для постійного розвитку компетентності педагогів. Завдяки цьому долається розрив між здобутою професійною підготовкою вчителів у вищому навчальному закладі та новими вимогами, які висувають наука, техніка, економіка, суспільство, що стрімко розвиваються.

Сутність післядипломної педагогічної освіти полягає в удосконаленні освіти та професійній підготовці осіб шляхом поглиблення, розширення й оновлення їхніх професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня.

У системі післядипломної педагогічної освіти відбувається оновлення освітніх технологій. Більшість дослідників погоджується з тим, що структура інноваційного навчання оптимально відповідає характеру сучасних соціальних процесів. Педагогічна інноватика охоплює такі теоретичні принципи, як створення нового в системі освіти і педагогічної науки; сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних інновацій, а також система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними [5].

Отже, інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, унаслідок чого підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне, ідеї та процесу її практичної реалізації [4, с. 338–340].

Інноваційні технології навчання ґрунтуються на різних формах і рівнях співробітництва, що розвивається від максимальної допомоги викладача (методиста) слухачеві-вчителю до послідовного зростання активності останнього, налагодження конструктивного партнерства з викладачем.

Сутність навчальної інноваційної технології — відповідний добір операцій та дій педагога й учня, унаслідок чого суттєво поліпшується мотивація учнів до навчального процесу. Такими вважаються дистанційні, особистісно орієнтовані, інтеграційні, інформаційні, модульно-розвивальні технології [1]. Педагогічні інновації можуть використовуватися в системі післядипломної педагогічної освіти з певними змінами, коригуванням, переорієнтацією мети на формування особистості професіонала, розвитком, передусім, нахилів до наукової та інноваційної діяльності, формуванням логічного й образного мислення.

Навчання в закладі системи післядипломної педагогічної освіти має забезпечити формування низки професійно значущих і соціально необхідних у сучасності особистісних компетентностей: комунікативної культури, уміння працювати в команді, культури інноваційного мислення, толерантності, професійної відповідальності, організаційних якостей, лідерства.

Вирішити ці питання можна на основі інноваційної освіти, головна мета якої — розвинути пізнавальну активність і самостійність фахівців-практиків, зокрема у процесі підвищення їхньої кваліфікації. Таке навчання в контексті інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти має значні перспективи.

Упровадження дистанційної форми навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників є складним багатоаспектним завданням. За словами В. Олійника, у нинішніх умовах дистанційне навчання, як прогресивна педагогічна технологія, що спирається на сучасні досягнення інформатики, комп'ютерні та телекомунікаційні засоби, може відігравати роль каталізатора процесу реформування підготовки педагогічних та управлінських кадрів. Повномасштабне впровадження технологій дистанційного навчання у процес післядипломної педагогічної освіти здатне забезпечити нові, більш гнучкі можливості фахового зростання спеціалістів, а отже, неперервність освіти [7].

У сучасній педагогічній галузі поняття «дистанційне навчання» визначено як комплекс освітніх послуг, наданих широким верствам населення в країні та за кордоном за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, заснованого на використанні новітніх інформаційних технологій, що забезпечують обмін навчальною інформацією на відстані. Процес здобуття знань, умінь і навичок у системі дистанційного навчання отримав назву дистанційної освіти.

До принципово важливих переваг дистанційної освіти на основі інформаційно-комунікаційних технологій дослідники найчастіше відносять такі: інтерактивність (міжсуб'єктна діяльність, діалог викладача з користувачем), адаптивність (індивідуальний характер навчання, самостійний вибір слухачем навчального курсу, терміну навчання, періодичність відновлення навчальної діяльності з метою підтримки фахових знань), особистісну орієнтованість [11].

Дистанційна освіта, яка щороку активно поширюється в Україні, піднімає низку питань: надання якісно нових можливостей самопідготовки й удосконалення професійних знань; здобуття освіти на базі нових інформаційних технологій; навчання на відстані з використанням локальних і глобальних мереж, компакт-дисків, відеокaset, телевізійного кабельного і супутникового зв'язку; навчання безпосередньо на робочому місці; здійснення індивідуалізованого процесу за необхідною кількістю часу без відчутних зупинок у роботі.

Основою дистанційного навчання є самостійна робота (без відриву від виробництва) слухача за умови ефективного управління навчанням і його якісного навчально-методичного і консультативного забезпечення. Упровадження дистанційного навчання в систему підвищення кваліфікації дає змогу забезпечити:

- унікальну доступність навчання (досягається широкою мережею регіональних опорних пунктів, навчанням без відриву від основної роботи, максимально спрощеною процедурою прийому);

- високу варіативність навчання (досягається модульною конструкцією навчальних планів і свободою вибору слухачами послідовності і порядку їхнього навчання);

- більш повне задоволення пізнавальних запитів слухачів, залежно від їхньої підготовленості і можливостей (досягається індивідуалізацією підходів до структури і змісту робочих навчальних планів, порядку їх виконання);

- значну економію фінансів за рахунок малої кількості очних занять і менших витрат на транспорт, проживання, харчування тощо [8].

Особливу роль у підвищенні кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти відіграє апарат кураторів/кураторів-тьюторів. Вони безпосередньо керують навчальною роботою слухачів, проводять інструктивно-методичні та інші заняття, беруть участь у розробленні навчальних програм та планів, контролюють виконання слухачами індивідуальних планів підвищення кваліфікації, забезпечують педагогічний контроль, ураховуючи його результати, оцінюють успішність підвищення кваліфікації слухачами тощо [9].

Основними принципами дистанційного навчання є:

- модульний принцип розроблення навчальних планів і програм;
- принцип організації навчання кадрів у зручному для них місці і в зручний час;
- принцип побудови оперативного зв'язку між слухачами і навчальним закладом;
- принцип індивідуалізації;
- принцип варіативності [7].

Сьогодні інформаційні технології охоплюють усе більші прошарки населення й широко використовуються через перехід на викладання за Болонською системою у нових напрямках науки та освіти. Нині інформаційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль у системі післядипломної педагогічної освіти, зокрема в організації навчання педагогічних працівників за дистанційною формою навчання.

Одним із стратегічних напрямів модернізації освітньої діяльності є її інформатизація. Ідеться про впровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою підвищення якості освіти. Застосування ІКТ у галузі освіти і безпосередньо в закладах післядипломної педагогічної освіти стало вже загальною необхідністю в діяльності освітніх навчальних закладів. В Україні впродовж останніх років зроблено значні кроки у зазначеному напрямі: спостерігається формування на основі ІКТ інформаційного освітнього середовища в системі освіти в цілому і в загальноосвітніх навчальних закладах зокрема [3].

Інформаційно-комунікаційні технології – це широкий спектр цифрових технологій, які використовуються для створення, передачі, поширення інформації та надання послуг. Це зокрема: програмне забезпечення, комп'ютери, телефонні лінії, мобільний зв'язок, електронна пошта, мультимедіа, Інтернет. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес школи забезпечує поступовий перехід освіти на новий, якісний рівень. ІКТ позитивно впливають на всі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи й організаційні форми, засоби. Тому підготовка керівників до сучасного управління школою за допомогою ІКТ є дієвим складником ефективного освітнього менеджменту.

Проте час вимагає змін ще й характеру інформаційно-комунікаційної взаємодії, рівня сформованості у керівників інформаційної компетентності. Апаратне і програмне забезпечення удосконалюється й оновлюється практично щодня, але заклади освіти навряд чи зможуть змінювати свою комп'ютерну техніку відповідно до мінливих тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Саме хмарні технології відкривають нові можливості управління науково-методичною роботою в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Хмарні технології – це спосіб опрацювання цифрових даних за межами середовища комп'ютера-ініціатора з використанням потужностей віддаленого сервера. Останнім часом масштаби впровадження хмарних

технологій стрімко зростають. За оцінками аналітиків, хмарні обчислення вважаються найбільш перспективною стратегічною технологією майбутнього, прогнозується міграція більшої частини інформаційних технологій у хмари впродовж найближчих 5–7 років [2].

Тепер, щоб учитися, зовсім не потрібен викладач, який стоїть біля дошки. Учитися можна скрізь: і в приміщенні, і на відкритому повітрі. Для цього потрібен лише один з мобільних пристроїв, що дає вільний доступ до глобальної мережі Інтернету. Ми стаємо свідками швидкого впровадження хмарних технологій і сервісів у системі середньої освіти та розбудови єдиного інформаційного простору [2].

Переваги використання хмарних технологій:

- не потрібні потужні комп'ютери;
- зменшено економічні витрати на закупівлю;
- не потрібне оновлення програмного забезпечення;
- усе необхідне знаходиться в хмарі;
- доступність із різних пристроїв;
- необмежений обсяг даних для зберігання у хмарному сховищі;
- зменшено ризики піратства;
- не потрібна прив'язка до робочого місця;
- захист даних від втрат;
- відкритість освітнього середовища;
- усі завдання з налаштування, усунення несправностей, розширення інфраструктури бере на себе сервіс-провайдер.

Використання хмарних технологій є важливою складовою розвитку єдиного інформаційного простору закладу освіти. Забезпечення функціонування та управління простором дає змогу створити систему, у якій можна ефективно узагальнити інформаційні потоки, класифікувати всю інформацію, забезпечити доступ до центральних баз даних, обмін інформацією. Формування саме хмарно орієнтованого освітнього середовища найбільш позитивно вплине на організацію освітнього середовища в закладі

післядипломної педагогічної освіти, створить оптимальні умови для підвищення кваліфікації слухачів курсів.

Загальним критерієм для визначення найбільш перспективних технологій навчання для забезпечення інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти має бути їх спроможність забезпечувати ефективну комунікацію і самостійність слухачів курсів підвищення кваліфікації. Кожна технологія має свої можливості та межі застосування, що визначає її ефективність [6].

Отже, сучасна система післядипломної педагогічної освіти перебуває у стані пошуку нових підходів до її реформування. Спираючись на вітчизняні досягнення та враховуючи світовий досвід, можна дійти висновку: вибираючи концепцію розвитку навчального закладу, потрібно створювати моделі і технології інноваційних процесів разом із методикою їх практичної реалізації. Усе це відкриває шлях українській системі підвищення кваліфікації до європейського культурно-освітнього простору.

Дистанційне навчання у світовій практиці – одна з усталених форм навчання. Воно затребуване суспільством, користується популярністю. Дистанційне навчання – найбільш демократична форма навчання, що дає змогу здобути освіту широким верствам суспільства. Методи дистанційного навчання застосовуються у вищих навчальних закладах, у шкільній освіті, системі підвищення кваліфікації вчителів, у системі підготовки управлінських кадрів.

Розбудовуючи інформаційну та телекомунікаційну структуру в закладі післядипломної педагогічної освіти, запроваджуючи сучасні інформаційні технології для ефективного управління ним, необхідно звертати особливу увагу на системність, етапність та безперервність цього процесу, необхідність використання передового міжнародного та національного досвіду, залучення до процесу проектування, створення й експлуатації інформаційних систем фахівців різного профілю, зокрема кінцевих споживачів.

Перед закладами післядипломної педагогічної освіти України сьогодні стоїть важливе завдання підготовки фахівців, які спроможні в сучасних умовах адекватно реагувати на зміни в суспільному, політичному та економічному житті країни. Поєднання досвіду закладів післядипломної педагогічної освіти України та центрів підвищення кваліфікації вчителів зарубіжних країн дає можливість оновлювати зміст, методи і форми навчання слухачів, упроваджувати ефективні моделі курсів підвищення кваліфікації вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / Л. І. Даниленко. — Київ : Міленіум, 2004. — 358 с.
2. Гриб'юк О. О. Перспективи впровадження хмарних технологій в освіті [електронний ресурс] / О. О. Гриб'юк. — Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/1111/1/grybyuk-stattya1-hmary+_Copy.pdf — Назва з екрана.
3. Гуржій А. М. Інформаційні технології в освіті / А. М. Гуржій // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. — Київ : ІЗМН, 1998. — Вип. 2. — С. 5–11.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. — Київ : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
5. Євтух М. Б. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства / М. Б. Євтух, І. С. Волощук // Педагогіка і психологія. — 2008. — № 1. — С. 58.
6. Ибрагимов Г. И. Инновационные технологии обучения в условиях реализации компетентностного подхода / Г. И. Ибрагимов // Инновации в образовании. — 2011. — № 4. — С. 4–13.
7. Олійник В. В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях: наук.-метод. посіб. [електронний ресурс] / В. В. Олійник ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — Київ : А.С.К., 2013. — 312 с. — Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/7059/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9E%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf — Назва з екрана.
8. Олійник В. В. Концепція дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / В. В. Олійник. — Київ : ЦППО, 1999. — 14 с.
9. Олійник В. В. Науково-методичні засади кредитно-модульної організації навчального процесу при підвищенні кваліфікації керівних кадрів за очно-дистанційною формою навчання: навч. посіб. [електронний ресурс] / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхощка [та ін.]. — Київ : Пед. думка,

2012. — 210 с. — Режим доступу :
http://lib.iitta.gov.ua/6992/1/%D0%9E%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%82_%D0%9B%D0%B0%D1%85%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf
– Назва з екрана.

10. Покроєва Л. Д. Організація моніторингу ефективності та якості післядипломної педагогічної освіти [електронний ресурс] / Л. Д. Покроєва, З. В. Рябова. — Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/1/08pldppo.pdf> – Назва з екрана.

11. Якухно І. І. Організаційно-методичні аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій у підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів під час дистанційного навчання / І. І. Якухно // Післядипломна освіта в Україні. — 2011. — № 2. — С. 61–63.